

ПОНЯТТЯ ТА СИСТЕМА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ

Розглядається сутність, значення та системне забезпечення фінансового менеджменту як основа ефективного управління фінансовою діяльністю.

Постановка проблеми. Ефективна діяльність підприємств у довгостроковій перспективі, забезпечення високих темпів їхнього розвитку і підвищення конкурентноздатності в умовах переходу до ринкової економіки в значній мірі визначаються рівнем їхнього фінансового потенціалу і якістю керування їхньою фінансовою діяльністю. Комплекс питань, зв'язаних зі здійсненням фінансової діяльності підприємства, вимагає досить глибоких знань теорії і практичних навичок в області обґрунтування фінансової стратегії, вибору ефективних форм розвитку його активів і капіталу, розробки цілеспрямованої програми реального інвестування і формування збалансованого портфеля фінансових інвестицій, керування грошовими потоками, забезпечення фінансової безпеки підприємства в процесі його розвитку. Цей комплекс питань містить у собі фінансовий менеджмент.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналізуючі останні наукові дослідження та публікації можна відзначити зацікавленість вивчення та встановленням нових способів і підходів до управління економічними процесами.

Невирішена раніше частина загальної проблеми. У нашій країні практика ефективного фінансового менеджменту знаходиться поки лише в стадії становлення, зіштовхуючись з об'єктивними економічними труднощами, недосконалістю нормативно-правової бази, недостатнім рівнем підготовки фахівців до роботи в кризових економічних умовах. Подальше просування країни по шляху ринкових реформ і подолання кризових економічних тенденцій дозволить повною мірою використовувати теоретичні результати і практичний досвід фінансового менеджменту.

Мета статті. Головною метою статті є розкриття сутності та методів забезпечення фінансового менеджменту.

Виклад основного матеріалу. Зміни в економіці України, що пов'язані з переходом до ринкових засад господарювання, потребують нових способів і підходів до управління економічними процесами. Значною мірою це стосується і управління процесами формування та використання фондів фінансових ресурсів на рівні держави, підприємницьких структур, інших господарських об'єднань і громадян.

Отже, в сучасних умовах об'єктивно зростає роль фінансового менеджменту як комплексу взаємопов'язаних управлінських рішень і заходів на різних рівнях управління

фінансовими ресурсами.

Фінансовий менеджмент як науки сформувався в середині двадцятого століття в країнах з ринковою економікою за наступних передумов:

- були створені основи загальної економічної теорії ринкового господарства;
- рівень організації виробництва досяг високого розвитку у вигляді створення індустріального суспільства, в основу якого було покладено велике промислове виробництво й колективну форму власності;
- сформувалася ефективна система правових інститутів і ринкова інфраструктура;
- набула розвитку система національних і міжнародних фондових і фінансових посередників.

Серед наявних в економічній літературі точок зору на сутність і зміст фінансового менеджменту особливу увагу заслуговують ті, автори яких визнають активний вплив менеджменту на ефективність господарювання економічних суб'єктів. Адже фінансовий менеджмент, базуючись на досягненнях управлінських наук, усіх прогресивних перетворень у практиці господарювання зарубіжних і вітчизняних підприємств, спроможний змінювати систему цінностей, пріоритети і тенденції розвитку економічних суб'єктів. Із ним пов'язують упровадження принципово нових форм і методів фінансової роботи, використання сучасних механізмів фінансового ринку.

Крайник О.П. та Клепикова З.В. дотримуються думки, що основні завдання фінансового менеджменту підприємницьких структур вирішуються за допомогою раціонального управління потоками їхніх фінансових ресурсів, і вважають за доцільне виділити в його структурі три складові:

- операційний менеджмент (управління поточною діяльністю);
- інвестиційний менеджмент (управління підготовкою, розробкою та реалізацією інвестиційних проектів);
- власне фінансовий менеджмент (управління джерелами фінансування) [1].

На погляд Ремньова Л.М., такий класифікаційний підхід ще більше звужує сферу застосування фінансового менеджменту. Адже попри те, що на практиці фінансовий менеджмент реалізується через окремі елементи, які є відносно самостійними комплексами управлінських завдань, максимальний результат від управлінських дій, або так званий синергійний ефект, досягається лише за умови комплексного використання і взаємодії усіх складових [2].

Багато хто з авторів намагається довести відмінність між термінами "фінансовий менеджмент" та "управління фінансами". Так, зокрема, Уліна С.Л. вважає, що фінансовий менеджмент як термін американського походження можна застосовувати лише тоді, коли йдеться про бізнес, тобто про управління фінансово-економічними процесами комерційної організації. На її думку, управління фінансами — поняття ширше у порівнянні з фінансовим менеджментом, оскільки воно має місце у всіх економічних формаціях, у тому числі й у плановій економіці, і може здійснюватися як на рівні держави, так і на рівні комерційних і

некомерційних організацій [3].

Процес управління фінансами базується на використанні механізмів фінансового менеджменту, складовою яких є правове і нормативне забезпечення управлінських рішень. Через розробку системи законів та інших нормативних актів держава проводить відповідну фінансову політику і здійснює регулювання фінансово-господарської діяльності підприємств економічними методами. (рис 1).

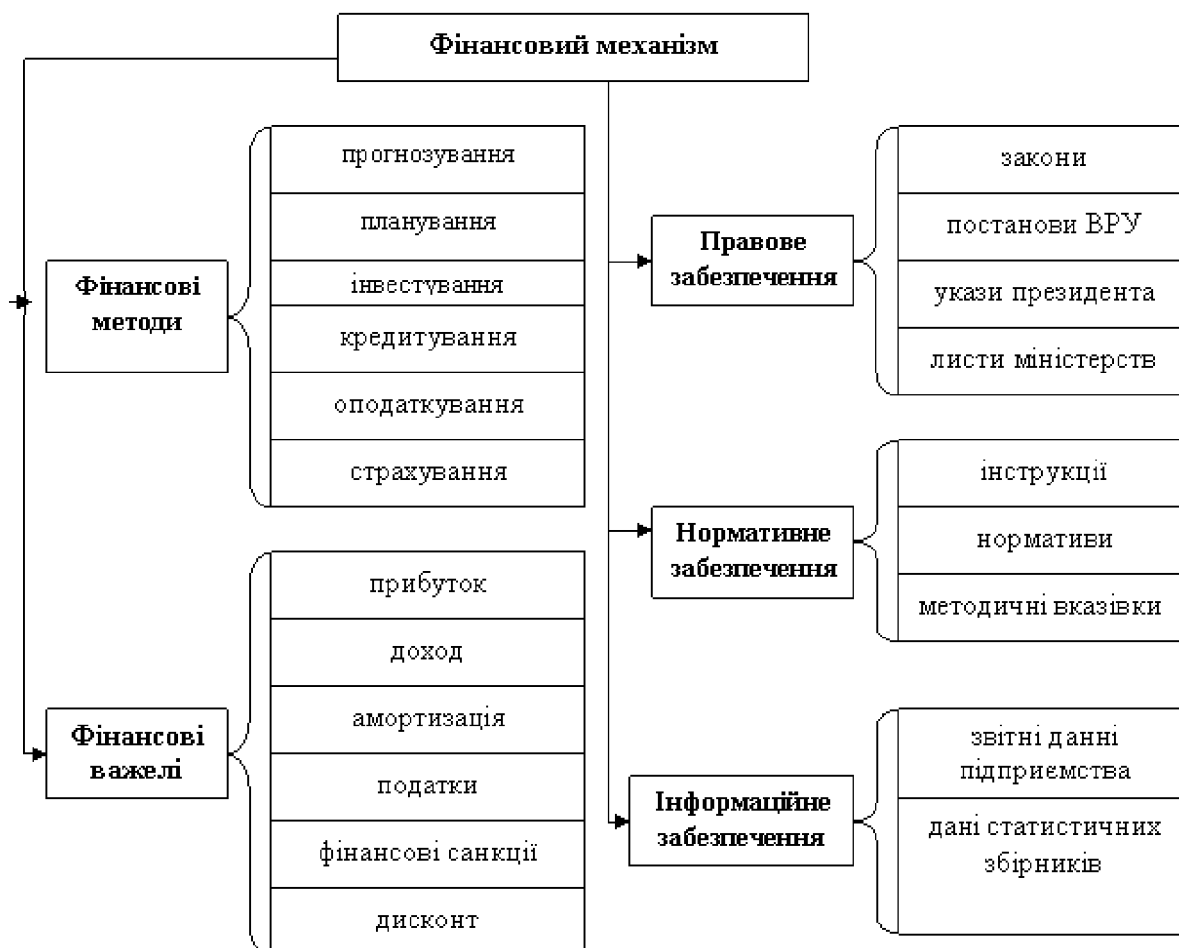

Рис. 1 Механізм фінансового менеджменту

Правові основи фінансів суб'єктів господарювання перш за все базуються на конституційних нормах. Конституцією України регламентується право громадян на здійснення будь-якого виду підприємницької діяльності, не забороненої законом.

У систематизованому вигляді правове забезпечення фінансового менеджменту вітчизняних підприємств представлено в табл. 1 .

Таблиця 1.

Правове забезпечення фінансового менеджменту вітчизняних підприємств

Основні напрямки державного регулювання фінансової діяльності підприємств	Основні законодавчі акти
Регулювання фінансових аспектів створення	Господарський кодекс України; Цивільний кодекс України;

підприємства різних організаційно-правових форм	Закон України «Про власність»; Закон України «Про господарські товариства»
Регулювання порядку формування інформаційної бази управління фінансової діяльності підприємства	Закон України «Про державну статистику»; Закон України «Про аудиторську діяльність»
Податкове регулювання	Закон України «Про систему оподаткування»; Указ Президента України «Про спрощену систему оподаткування, обліку та звітності суб'єктів малого підприємництва»; Закон України «Про ПДВ»;
Регулювання порядку та норм амортизації основних засобів і нематеріальних активів	Закон України «Про оподаткування прибутку підприємств»; П(С)БО 7 «Основні засоби»; П(С)БО 8 «Нематеріальні активи»
Регулювання кредитних операцій	Закон України «Про банки і банківську діяльність»; Положення НБУ «Про кредитування»
Регулювання інвестиційних операцій	Закон України «Про інвестиційну діяльність»; Закон України «Про режим іноземного інвестування»;
Регулювання операцій страхування	Закон України «Про страхування»
Регулювання грошового обігу та форм розрахунків	Закон України «Про порядок погашення зобов'язань платників податків перед бюджетом та державними цільовими фондами»; Інструкція НБУ «Про порядок відкриття та використання рахунків у національній та іноземній валюті»; Інструкція НБУ «Про безготівкові розрахунки в Україні в національній валюті»
Валютне регулювання	Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність»
Регулювання ринку цінних паперів	Закон України «Про цінні папери і фондову біржу»; Закон України «Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні»; Закон України «Про національну депозитарну систему та особливості електронного обігу паперів в Україні»; Закон України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг»
Регулювання порядку та форм санації, процедур банкрутства і ліквідації п/п	Закон України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом»

Процес систематизації законодавства про підприємництво має здійснюватись на основі глибокого пізнання соціально-економічної сутності та закономірностей розвитку підприємництва, а також на засадах єдиного розуміння стратегії державної політики розвитку підприємництва в Україні й ринкового формування господарського механізму. Саме такий підхід до формування законодавчої бази підприємницької діяльності сприятиме підвищенню ролі фінансових менеджерів в управлінні фінансовими процесами суб'єктів господарювання [4].

Професійний рівень фінансового менеджера визначається його знаннями в сфері фінансів і кредиту, банківської, біржової і фінансової діяльності, бухгалтерського обліку, вмінням аналізувати фінансову звітність підприємства. Фінансовому менеджеру необхідно орієнтуватись у валютному законодавстві, вміти працювати на фінансовому ринку.

Функції фінансового менеджера:

1. розробка фінансового плану;
2. здійснення оперативної фінансової роботи (складання платіжного календаря, розробка касового плану, розрахунок потреби в короткостроковому кредиті)
3. управління фінансовими активами і пасивами
4. фінансовий аналіз і контроль
5. управління фінансовими ризиками
6. удосконалення фінансової роботи на підприємстві.

Ефективність управління фінансовою діяльністю підприємства значною мірою залежить від якості його інформаційного забезпечення. Вичерпна, достовірна, своєчасна і зрозуміла інформація є запорукою прийняття оптимальних фінансових рішень, спрямованих на зменшення витрат фінансових ресурсів, зростання прибутку і ринкової вартості підприємства.

Все розмаїття відносин, в яке підприємство вступає з суб'єктами зовнішнього середовища, базується на фінансовій інформації про це підприємство, що дозволяє оцінити можливість практичної реалізації своїх економічних інтересів у взаємовідносинах з ним. Фінансова інформація представляє собою набір даних (в систематизованій певним чином формі) про стан:

- господарських ресурсів, зобов'язань і фінансових джерел фірми;
- рівня прибутку і витрат, що дозволяють судити про очікувані доходи і пов'язані з ними ризики;
- оборотів фірми і якості її активів;
- обсягу і якості потоків грошових коштів.

Кожне підприємство розпоряджається трьома потоками фінансової інформації: нормативною, плановою і фактичною. Однак, зовнішньому користувачу доступні лише фактичні дані про фінансовий стан підприємства. Ця обставина ускладнює задачу користувача з розрахунку рівня ризиків, оскільки найбільш надійний спосіб оцінки рівня ризику, ніж дистанції між плановими і фактичними даними, зовнішньому користувачу недоступний.

В умовах ринкової економіки попит на фінансову інформацію дуже високий.

Щоб задовольнити такі різноманітні інформаційні потреби всіх зацікавлених сторін, сучасне підприємство мусить конструювати упорядковані потоки своєї фінансової інформації, її систематизоване подання в залежності від змісту запиту відповідної групи споживачів з точки зору її корисності.

З іншого боку, фінансова інформація, яка є продуктом праці вищого менеджменту

кожного підприємства, формується, виходячи з ідеї раціонального управління фінансами. Це об'єктивне за своєю природою переважне право вищого менеджменту підприємства формувати фінансову інформацію безперечно нехтує інтересами інших користувачів. Саме ця обставина - головна причина появи асиметрії фінансової інформації.

Складне переплетіння інтересів різних користувачів інформації спричиняє побудову фінансової інформації на певних принципах, що ґрунтуються на об'єктивних аргументах і максимально задовольняють інтереси всіх користувачів.

Витоки фінансової інформації визначаються дворівневим характером обліку.

- виробничого, що відображає рух товарних потоків;
- фінансового, що відображає рух фінансових потоків.

Інтеграція цих потоків інформації, представлена у вигляді форм фінансової звітності, є ключем до задоволення найбільш важливих вимог, що висувуються до фінансової інформації різними користувачами.

Успішність роботи лінійних та функціональних керівників та спеціалістів залежить від різних видів забезпечення їх діяльності: правового, інформаційного, технічного тощо. Одним з ключових елементів цієї системи виступає інформаційне забезпечення.

Інформаційне забезпечення процесу управління фінансами - це сукупність інформаційних ресурсів і способів їх організації, необхідних та придатних для реалізації аналітичних процедур, які забезпечують фінансову сторону діяльності підприємства.

За аналітичними можливостями джерела інформації поділяють на 2 групи:

- джерела, які характеризують майновий та фінансовий стан підприємства;
- джерела, які характеризують зовнішнє середовище, передусім, ринок цінних паперів.

Основу першої групи складає бухгалтерська звітність, основу другої групи статистична та фінансова інформація.

За характером, сферами виникнення, призначенням та формами закріплення (фіксації) інформацію, що використовується в управлінні, поділяють на три великих класи.

До першого відносять науково-технічну інформацію. Джерелом її виникнення є результати наукових досліджень вчених та фахівців у різноманітних галузях діяльності. Ці відомості містяться в науково-технічній літературі, патентах, проектно-конструкторській та технологічній документації.

До другого класу належить власне управлінська інформація, що виникає безпосередньо в процесі управління. Це планова, нормативна та інша інформація, необхідна для організації управління підприємством чи організацією. Така інформація міститься в господарських договорах, заявках та замовленнях, різноманітних розпорядчих документах.

Третій клас містить обліково-статистичну інформацію. її джерело - результати діяльності адміністративно-господарських одиниць. Вона створюється як узагальнення даних про факти та явища, що сталися, відбуваються або можуть відбутися. Фіксується ця інформація у спеціально створених документах (формах), має періодичний характер. Обліково-статистична інформація призначена для використання як вихідна для прийняття

рішень, оскільки на її основі формується уявлення про фактичний стан виробничо-господарських та соціально-економічних процесів, про досягнуті темпи розвитку галузей діяльності, зростання прибутків.

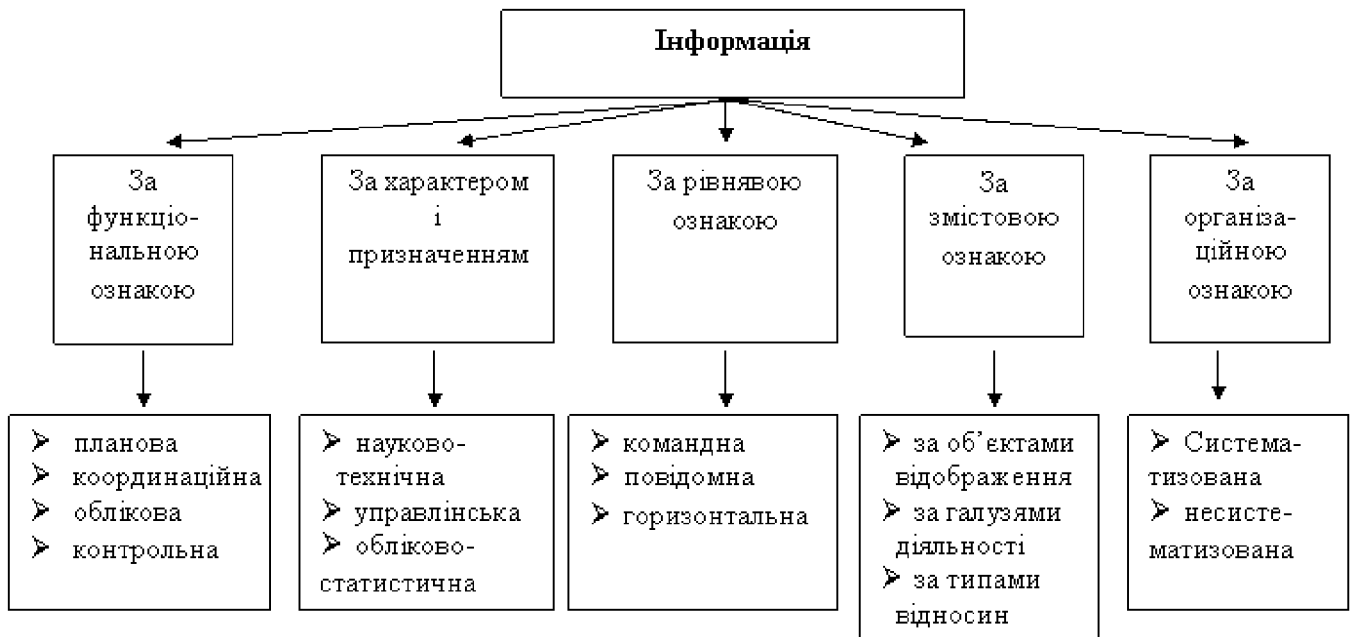

Рис. 2 Класифікація інформації

Серед інших класифікаційних ознак інформації можна виділити змістовну, організаційну, функціональну, рівневу.

Відповідно до змістовної ознаки інформацію класифікують за об'єктами відображення (трудові, матеріальні ресурси, засоби виробництва, фінанси), галузями діяльності (торгівля, громадське харчування) та за типами відносин (економічні, соціальні, технічні).

За організаційною ознакою інформацію поділяють на систематизовану, тобто регламентовану за складом показників, адресами, періодичністю, строками передавання, формами подання, та несистематизовану.

Відповідно до функціональної ознаки розрізняю інформацію планову, координаційну, облікову, контрольну та ін.

Рівнева ознака дає змогу виділити спрямованість інформації: командна, що надходить від суб'єкта до об'єкта управління, та повідомна, яка надходить навпаки, а також горизонтальна, яка забезпечує інформаційний обмін між партнерами одного рангу.

Вважаємо, що поряд з обліково-статистичною слід було б виділити фінансову інформацію як один з найважливіших видів інформації.

Щодо організаційного боку інформаційного забезпечення, то він може бути побудований в залежності від фінансових, технічних та інших можливостей господарюючого суб'єкта. Він може або використовувати власну інформаційну базу, або поєднувати інформаційні можливості сторонніх підприємств та організацій з власними, або шукати інші варіанти.

Удосконаленню інформаційного забезпечення системи управління фінансами сприяють досягнення в області комп'ютеризації. Персональні ЕОМ вже широко застосовуються в інформаційних процесах як на самому підприємстві, так і між підприємством та зовнішнім середовищем. Комп'ютери значно підвищили обсяг інформації, скоротили час на її передачу і підвищили її якість. Сьогодні інформація перетворилась на один з основних ресурсів зростання продуктивності праці [5].

Висновки. Ефективне управління діяльністю підприємства значною мірою визначається рівнем розвитку та забезпечення фінансового менеджменту. Це питання є особливо актуальним сьогодні, коли відбуваються докорінні зміни в області фінансових відносин, ускладнення ринкової ситуації, постійної зміни зовнішніх і внутрішніх чинників.

Список літератури

1. Крайник О. П., Клепкова З. В. Фінансовий менеджмент. Навч. посібник. – Львів: Державний університет «Львівська політехніка» (Інформаційно-видавничий центр «Інтелект+» Інституту підвищення кваліфікації та перепідготовки кадрів). К.: «Дакор». – 2000.
2. Ремньова Л. М. Фінансовий менеджмент як фактор економічного зростання // Фінанси України. – 2002. - № 11. – с. 32-40
3. Улина С. Л. Подходы к формированию системы финансового менеджмента в России // Менеджмент в России и за рубежом. – 2000. - №2
4. Коваленко Л. О., Ремньова Л. М., Фінансовий менеджмент. Навч. посібник, 2-ге видання, перероблене і доповнене. Київ «Знання» - 2005
5. Фінансовий менеджмент: Навчальний посібник: / За ред.. проф.. Г. Г. Кірейцева. – Київ: ЦУЛ, 2002 – 496с.